

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

موضوع :

**ارزیابی محتوای کتاب های درسی علوم تجربی پایه اول و دوم دوره
ابتدایی از نظر میزان ارتباط آن با مهارت های زندگی از دیدگاه**

صاحب نظران شهر تهران

در سال تحصیلی ۸۷ - ۸۶

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر حسن ملکی

استاد مشاور :

جناب آقای دکتر اسماعیل زارعی

استاد داور :

جناب آقای دکتر عباس عباس پور

پژوهشگر :

پروانه اسمعیلی

سال تحصیلی ۸۷ - ۸۶

چکیده تحقیق :

تحقیق حاضر با تأکید بر ضرورت توجه به آموزش مهارت های زندگی ضروری برای دانش آموزان ایرانی دوره ابتدایی به بررسی کتاب های علوم تجربی سال اول و دوم دوره ابتدایی پرداخته است. هدف کلی ، ارزیابی کتابهای مذکور از نظر میزان ارتباط آن با مهارت های زندگی می باشد. روش تحقیق از نوع زمینه یابی است. جامعه ی آماری این پژوهش شامل سرگروه های آموزشی مناطق نوزده گانه آموزش و پرورش شهر تهران و کارشناسان برنامه ریزی این رشته ی درسی بود. نمونه ی آماری شامل ۸۰ نفر سرگروه آموزشی (۴۰ نفر پایه ی اول و ۴۰ نفر پایه ی دوم) و ۱۰ صاحب نظر رشته علوم تجربی ابتدایی تعیین شدند. ابزار اندازه گیری ، پرسشنامه ی محقق ساخته بود که دارای ۳۰ سوال جهت پوشش سوالات تحقیق در زمینه ی محتوای کتاب های مذکور بود. پایایی پرسشنامه ۰/۹۰ بدست آمده که، با استفاده از نرم افزار Spss محاسبه شده است.

با استفاده از شاخص های آمار توصیفی (شامل فراوانی - درصد و میانگین) و آماراستنباطی (شامل آزمون فریدمن و t دوگروهی مستقل) تحلیل لازم از یافته های تحقیق بعمل آمد. نتایج پس از این تحقیق نشان داد که :

۱- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت خود آگاهی در فرد می شود.

۲- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول، در حد زیاد و صاحب نظران پایه دوم در حد خیلی زیاد منجر به کسب مهارت های همدلی و مناسبات اجتماعی در دانش آموزان می شوند.

۳- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد خیلی زیاد منجر به کسب مهارت های ارتباطی می شود.

۴- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد خیلی زیاد منجر به کسب مهارت های روابط میان فردی می شود.

۵- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت های تصمیم گیری در دانش آموزان می شود.

۶- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت های حل مسئله در دانش آموزان می شود.

۷- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت های تفکر خلاق در دانش آموزان می شود.

۸- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت های تفکر انتقادی در دانش آموزان می شود.

۹- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد زیاد منجر به کسب مهارت های مهار هیجانات در دانش آموزان می شود.

۱۰- محتوای کتاب های مذکور از نظر صاحب نظران پایه اول و دوم در حد متوسط منجر به کسب مهارت های مقابله با استرس در دانش آموزان می شود.

همچنین بین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم در مورد مهارت های زندگی مطرح شده در محتوای کتاب های مذکور تفاوت معنی داری وجود ندارد.

به منظور روشن شدن وضعیت تفاوت و همچنین ترتیب و اولویت هر یک از مهارت های زندگی مطرح شده در محتوای کتاب های مذکور به تفکیک پایه با مقایسه رتبه میانگین مهارت های زندگی مطرح شده تفاوت، معنی دار

بوده و بالاترین رتبه به کسب مهارت های روابط میان فردی و پایین ترین رتبه به کسب مهارت های مقابله با استرس اختصاص داشت.

تشکر و قدر دانی

از راهنمایی و مساعدت استاد گرانقدر جناب آقای دکتر ملکی که بزرگوارانه راهنمایی این پایان نامه را تقبل فرمودند و با سعه صدر ، استادانه در کمال متانت و برد باری و با ارشادات محققانه ی خود زمینه بهتر شدن آن را فراهم نمودند ، سپاسگزاری می کنم .

از استاد مشاور بزرگوار ، جناب آقای دکتر زارعی که در تمام مراحل این پژوهش صبورانه مرا هدایت کرده و با راهنمایی هایشان زمینه رشد و تعالی مرا در کسب علم و معرفت فراهم نمودند ، کمال تشکر و قدردانی را ابراز می دارم .

از زحمات استاد گرانقدر ، جناب آقای دکتر عباس پور که زحمت داوری و بررسی نهایی پایان نامه ی اینجانب را بر عهده داشتند از صمیم قلب و عمق وجود تشکر می نمایم.

از خداوند منان سلامتی و توفیق روز افزون همه کسانی که در مسیر رشد و تعالی جامعه گام برداشته و زمینه ترقی علمی و فرهنگی کشور عزیزمان را فراهم می سازند ، خواستارم.

در پایان از زحمات پدر بزرگوار و عزیز و مادر فداکار و نازنینم که در جهت ارتقاء و پیشرفت من از هیچ تلاشی فروگذاری ننموده اند ، تشکر می نمایم.

تقدیم به :

مادر و پدر عزیز و مهربانم که مدیون زحماتشان هستم

دخترم نیلوفر که وجودش دلگرمی راهم بود

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

۲	۱-۱) مقدمه
۳	۲-۱) بیان مسئله
۶	۳-۱) ضرورت و اهمیت تحقیق
۷	۴-۱) اهداف تحقیق
۸	۵-۱) سوال های تحقیق
۹	۶-۱) تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه تحقیق

	۱-۲) مقدمه
۱۶	۲-۲) ارزیابی محتوا
۱۷	۱-۲-۲) انتخاب و سازماندهی محتوا
۱۹	بخش اول : سیر تحولات برنامه های درسی آموزش علوم در دوره ابتدایی در ایران و جهان
۱۹	۲-۳) سیر تحول برنامه های درسی آموزش علوم در جهان
۲۰	۲-۳-۱) تا آغاز قرن شانزدهم میلادی
۲۱	۲-۳-۲) از ۱۸۵۰ تا ۱۹۱۶ میلادی
۲۳	۲-۳-۳) از ۱۹۱۶ تا ۱۹۵۰ میلادی
۲۵	۲-۳-۴) از ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۰ میلادی
۲۹	۲-۳-۵) از ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۰ میلادی
۳۰	۲-۳-۶) از سال ۲۰۰۰ میلادی تا کنون
۳۲	۲-۴) سیر تحول برنامه های درسی آموزش علوم در ایران
۳۳	۲-۴-۱) سال ۱۲۶۸ هجری شمسی
۳۳	۲-۴-۲) سال ۱۲۸۹ هجری شمسی
۳۳	۲-۴-۳) سال ۱۲۹۰ هجری شمسی
۳۳	۲-۴-۴) سال ۱۳۰۷ هجری شمسی
۳۳	۲-۴-۵) سال ۱۳۰۸ هجری شمسی
۳۴	۲-۴-۶) سال ۱۳۱۲ هجری شمسی
۳۴	۲-۴-۷) سال ۱۳۱۷ هجری شمسی
۳۵	۲-۴-۸) سال ۱۳۳۵ هجری شمسی
۳۵	۲-۴-۹) سال ۱۳۳۷ هجری شمسی
۳۵	۲-۴-۱۰) سال ۱۳۴۲ هجری شمسی
۳۵	۲-۴-۱۱) سال ۱۳۴۵ هجری شمسی
۳۶	۲-۴-۱۲) سال ۱۳۷۰ هجری شمسی
۳۶	۲-۴-۱۳) سال ۱۳۷۳ هجری شمسی تا کنون

۳۷	بخش دوم: نقش و اهمیت آموزش علوم در دوره ابتدایی
۳۷	۵-۲) اهمیت و نقش آموزش علوم در دوره ابتدایی در ایران و جهان
۴۰	۶-۲) اهداف آموزش علوم در دوره ابتدایی در ایران و جهان
۴۰	۱-۶-۲) یادگیری مفاهیم علوم و طرح های ذهنی یعنی محصول علم
۴۰	۲-۶-۲) پرورش ذهنی کاوشگر، ایجاد نگرش علمی به مسائل
۴۱	۳-۶-۲) کسب مهارت‌ها و تخصص در حل مشکلات و ایجاد تفکر خلاق
۴۳	۷-۲) نقش و اهمیت خلاقیت در برنامه های علوم در دوره ابتدایی
۴۳	بخش سوم: مصادیق و انواع مهارت های زندگی
۴۳	۸-۲) مفهوم و تعریف مهارت‌های زندگی
۴۶	۹-۲) جایگاه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس مفهوم و تعریف آن
۴۶	۱-۹-۲) جایگاه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس
۴۹	۱۰-۲) مصادیق و انواع مهارت‌های زندگی در دوره ابتدایی
۴۹	۱۱-۲) مهارت‌های اصلی و پایه ای مهارت‌های زندگی کدامند؟
۵۰	۱۲-۲) تعریف ده مهارت اصلی و پایه ای
۵۰	۱-۱۲-۲) مهارت خود آگاهی
۵۰	۲-۱۲-۲) مهارت همدلی
۵۱	۳-۱۲-۲) مهارت برقراری ارتباط مؤثر
۵۲	۴-۱۲-۲) مهارت روابط بین فرد سازگاران
۵۲	۵-۱۲-۲) مهارت تصمیم گیری
۵۴	۶-۱۲-۲) مهارت حل مسئله
۵۵	۷-۱۲-۲) مهارت تفکر انتقادی
۵۶	۸-۱۲-۲) مهارت تفکر خلاق
۵۷	۹-۱۲-۲) مهارت مقابله با هیجان
۵۹	۱۰-۱۲-۲) مهارت مقابله با استرس
۵۹	۱۳-۲) نحوه آموزش مهارت‌های زندگی
۵۹	۱۴-۲) مهارت های مورد نظر برای آموزش
۶۰	۱۵-۲) فرایندها و روش در آموختن مهارت های زندگی
۶۲	۱۶-۲) آموزش جهانی مهارت‌های زندگی
۶۴	۱۷-۲) نتایج و پیامدهای برنامه آموزش مهارت های زندگی چیست؟
۶۶	۱۸-۲) پیشینه

۶۶	۱- ۱۸- ۲- تحقیقات انجام شده در ارتباط با بررسی کتاب های علوم دوره ابتدایی
۷۴	۲- ۱۸- ۲- تحقیقات انجام شده در ارتباط با مهارت های زندگی
۸۱	۱۹- ۲- نتیجه گیری

فصل سوم: روش و مراحل اجرای تحقیق

۸۴	۲- ۳- روش تحقیق
۸۴	۲- ۳- جامعه آماری
۸۴	۳- ۳- نمونه و روش نمونه گیری
۸۵	۴- ۳- روش های تحلیل آماری
۸۵	۵- ۳- ابزار گرد آوری اطلاعات
۸۶	۶- ۳- روایی و پایایی پرسش نامه

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۸۸	۱- ۴- مقدمه
۸۹	۲- ۴- بخش اول: تجزیه و تحلیل توصیفی داده ها
۱۰۹	۳- ۴- بخش دوم: تجزیه تحلیل استنباطی داده ها
۱۱۱	۴- ۴- یافته های جانبی پژوهشی

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۱۷	۱- ۵- مقدمه
۱۱۸	۲- ۵- خلاصه تحقیق
۱۲۰	۳- ۵- بحث نتیجه گیری
۱۲۸	۴- ۵- محدودیت های تحقیق
۱۲۹	۵- ۵- پیشنهادها

۱۳۳	منابع
-----	-------

۱۴۰	ضمائم
-----	-------

فهرست جدول ها

۴۰	۱-۲) اهداف آموزش علوم در دوره ابتدایی (نگرش ها)
	۱-۴) توزیع فراوانی و درصد سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت خود آگاهی مرتبط به سوال اول
۸۱	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۲-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت همدلی مرتبط به سوال دوم
۸۳	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۳-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت ارتباطی مرتبط به سوال سوم
۸۵	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۴-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت روابط میان فردی مرتبط به سوال چهارم
۸۷	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۵-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مهارت تصمیم گیری مرتبط به سوال پنجم
۸۹	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۶-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت حل مسئله مرتبط به سوال ششم
۹۱	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۷-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت تفکر خلاق به سوال هفتم
۹۳	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۸-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت تفکر انتقادی مرتبط به سوال هشتم
۹۵	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۹-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت مهار کردن هیجانات مرتبط به سوال نهم
۹۷	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۱۰-۴) توزیع فراوانی سطوح پاسخ افراد نمونه آماری به مؤلفه های مهارت مقابله با استرس مرتبط به سوال دهم
۹۹	پژوهش به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۱۱-۴) شاخص های آماری مربوط به مهارت های زندگی مطرح شده در محتوای کتب علوم تجربی
۱۰۱	سال های اول و دوم ابتدایی به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۱۲-۴) نتایج آزمون T مستقل مربوط به مهارت های زندگی مطرح شده در محتوای کتب علوم تجربی
۱۰۲	سال های اول و دوم ابتدایی به تفکیک نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم
	۱۳-۴) نتیجه حاصل از اجرای آزمون رتبه ای فرید من برای مقایسه مرتبه مهارت های زندگی مطرح شده
۱۰۴	در محتوای کتب علوم تجربی دوم از دید صاحب نظران پایه اول
	۱۴-۴) نتیجه حاصل از اجرای آزمون رتبه ای فرید من برای مقایسه مرتبه مهارت های زندگی مطرح شده
۱۰۶	در محتوای کتاب علوم تجربی دوم از دید صاحب نظران پایه دوم

فهرست نمودارها

۸۲	۱-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های خود آگاهی دانش آموزان
۸۴	۲-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های همدلی و مناسبت‌های اجتماعی دانش آموزان
۸۶	۳-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های ارتباطی دانش آموزان
۸۸	۴-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های روابط میان فردی دانش آموزان
۹۰	۵-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های تصمیم‌گیری دانش آموزان
۹۲	۶-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های حل مسئله دانش آموزان
۹۴	۷-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های تفکر خلاق دانش آموزان
۹۶	۸-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های تفکر انتقادی دانش آموزان
۹۸	۹-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های مهار هیجانات دانش آموزان
۱۰۰	۱۰-۴) نمودار ستونی مقایسه میانگین نظرات صاحب نظران پایه اول و دوم به اثر محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی بر کسب مهارت‌های مقابله با استرس دانش آموزان
۱۰۵	۱۱-۴) نمودار ستونی مقایسه مرتبه میانگین مهارت‌های زندگی مطرح شده در محتوای کتاب علوم تجربی دوم از دید صاحب نظران پایه اول
۱۰۷	۱۲-۴) نمودار ستونی مقایسه مرتبه میانگین مهارت‌های زندگی مطرح شده در محتوای کتاب علوم تجربی دوم از دید صاحب نظران پایه دوم

فصل اول

کلیات تحقیق

امروزه پیچیدگی عوامل و شاخص های مؤثر در توسعه به حدی است که کارشناسان در تعیین الگوی مشخص برای بررسی توسعه در یک جامعه عاجزند، از این رو با تلفیق عوامل گوناگونی چون آموزش، اقتصاد، بهداشت و... به مفهوم گسترده و واحدی موسوم به توسعه پایدار رسیده اند. در این بین، تاثیر و نقش شاخص های آموزشی در توسعه پایدار بسیار مهم و اساسی است. به همین دلیل وقتی از توسعه اطلاعاتی سخن به میان می آید، دامنه گسترده ای از فرایندهای پیچیده آموزشی به شاهراه ذهن راه می یابد.

وقتی سخن از توسعه اطلاعاتی به میان می آید، جایگاه و نقش تاثیرگذار اطلاعات در روند حرکتی جامعه برای بهبود سیستم های تولید تا توزیع اطلاعات به خوبی احساس خواهد شد. مهم تر اینکه گام اساسی در راه توسعه مناسب و به روز اطلاعاتی در یک جامعه دانش مدار، هماهنگی و نیازسنجی دقیق برای تعیین اولویت ها و کمبودهای مورد نیاز در ساختار جامعه دانش محور است.

توسعه اطلاعاتی وقتی می تواند بسترهای مناسبی برای ایجاد یک جامعه دانش محور را فراهم کند که از نظر اطلاعاتی هم به رشد طولی جامعه کمک کند و هم در رشد عرضی جامعه مؤثر باشد.

این آموزش ها می تواند شامل گسترش گروه های سنی تحت آموزش، گسترش حجم تولید اطلاعات گسترش و تنوع در ابزارها و علوم مورد آموزش و... باشد. همچنین از شاخص های آموزشی گسترش سطح کیفی در توسعه اطلاعاتی یک جامعه دانش محور نیز می توان به بالا رفتن سطح علمی، دقیق تر شدن امکانات و ابزارهای آموزشی، تخصصی تر شدن علوم آموزشی و... اشاره کرد. یکی از مهم ترین اهداف سیستم آموزشی کشور، تربیت و آموزش افراد اندیشه و ورزش که دستیابی به این هدف در سایه آموزش مهارت های زندگی به فرد تحقق می یابد. آن هم به گونه ای که افراد با توانمندی های اجتماعی و روانیکه کسب می کنند، توانایی مقابله با مقتضیات و چالش های

زندگی روزمره را کسب کنند.

آموزش مهارت های زندگی، بخشی از وظایف نظام تعلیم و تربیت را شامل می شود. این نظام باید علاوه بر آموزش های اساسی از قبیل خواندن، نوشتن و یادگیری محاسبه کردن به دانش آموزان، مهارت هایی را به دانش آموزان آموزش دهد که این افراد برای زندگی در جامعه آماده شوند و این مهارت ها، آنها را قادر کند که از آموخته های خود برای داشتن یک زندگی خوب استفاده کنند و به آنها کمک کند تا در وضعیت های مختلف با دیگران به نحو مطلوب و شایسته ای ارتباط برقرار کنند و نتایج مثبت به دست آورند.

۱-۲ (بیان مسئله

کودکان و فراگیرندگانی که امروزه در مدارس و مراکز آموزشی در پی کسب دانش و علم هستند با دریایی عظیم از آگاهی ها و اطلاعات روبرو می شوند که حجم این اطلاعات در طی سالهای گذشته قابل قیاس با قرون گذشته نمی باشد استفاده درست از این اطلاعات و اندوخته عظیم بشری تنها برای کسانی میسر می باشد که بتوانند از آن در زندگی استفاده کنند و مهارتهای لازم و ضروری را در امر یادگیری کسب کرده باشند.

در سال ۱۹۹۶ میلادی سازمان بهداشت جهانی، به منظور پیشگیری و همچنین افزایش سطح بهداشت روانی افراد و جامعه، برنامه ای با عنوان آموزش مهارتهای زندگی تدوین کرد. هدف از این برنامه افزایش تواناییهای روانی _اجتماعی کودکان و نوجوانان بود تا بتوانند با مسائل و مقتضیات و دشواریهای زندگی، سازگارانه برخورد کنند.

اصطلاح مهارتهای زندگی به گروه بزرگی از مهارتهای روانی _ اجتماعی و میان فردی اطلاق می شود که می تواند به افراد کمک کند تا تصمیماتشان را با آگاهی اتخاذ کنند، به طور مؤثر ارتباط برقرار کنند، مهارتهای مقابله ای و مدیریت شخصی خود را گسترش دهند و زندگی سالم و بارآور داشته باشند. مهارتهای زندگی می توانند

اعمال

شخصی و اعمال مربوط به دیگران و نیز اعمال مربوط به محیط اطراف را طوری هدایت کنند که به سلامت بیشتر

منجر شود و سلامت بیشتر یعنی آسایش بیشتر جسمانی، روانی و اجتماعی. (یونیسف، ۲۰۰۳)

سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۹۶، ده مهارت اصلی را به عنوان مهارت‌های زندگی معرفی کرده و آنها را در

پنج گروه زیر قرار داده است :

۱- خود آگاهی - همدلی ۲- ارتباطی - روابط میان فردی ۳- تصمیم گیری - حل مسئله

۴- تفکر خلاق - تفکر انتقادی ۵- مهار کردن هیجانات - مقابله با استرس

کسب این مهارت‌ها در کشورمان نه بر رویکرد روان شناسی فردی و اجتماعی جوامع پیشرفته صنعتی بلکه باید مبتنی بر فلسفه متعالی حکمت و خرد و دانش عینی باشد.

از آنجا که آموزش و پرورش کشور، به عنوان مهمترین و گسترده ترین نهاد آموزشی و تربیتی وظایف بس خطیری را بر عهده دارد، برنامه های آن باید به گونه ای باشد که آراسته شدن تدریجی کودکان و نوجوانان به ویژگیهای زیر را تسهیل نماید :

الف) دستیابی به سلامت نفس، شخصیت و فرهیختگی ایرانی و انسانی و اسلامی که جهت دهنده اصلی فرد برای وصول به سعادت دنیوی و اخروی یا حیات طیبه انسانی است

ب) دستیابی به هویت رشد یافته و مهارت‌های زندگی فردی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی برای زندگی سالم و رضایتبخش

ج) فراگیری دانش‌های عمومی در حوزه های زیستی، بهداشتی، روانی، زبانی، فکری، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای زندگی آگاهانه و ثمر بخش در جهان کنونی

برخوردراری از ویژگیهای مذکور قطعاً نیازمند تدریس و تربیت است و خود به خود حاصل نمی شود. جدا از تأثیرات اساسی و انکار ناپذیر خانواده بر چگونگی دستیابی به مهارت‌های زندگی و شکل گیری هویت و شخصیت، نهاد مسئول

آموزش و پرورش دهنده این مهارتها و هویت و شخصیت، مدرسه و معلم و برنامه ها و محتوا و روشها و فضای تعلیم و تربیت رسمی در کشور است .

محتوا مجموعه اصول، قواعد، قوانین، مهارتها و نگرشهایی سازمان دهی شده از جانب برنامه ریزان هستند که به دانش آموزان ارائه می شود تا بر اساس آن به فعالیتهای آموزشی پردازند و به اهداف آموزشی دست یابند و در عین حال آثار حاصل از فعالیتهای یاددهی _ یادگیری معلم و شاگرد را نیز در بر می گیرد. (ملکی، ۱۳۸۵، ص ۵۶)

از آنجا که محتوای علوم تجربی همان دنیای زیستی و فیزیکی اطراف ماست، می تواند موضوع تاریخ، هنر، جغرافیا یا هر رشته دیگری باشد و به کودکان کمک می کند تا روش های شناخت دنیای اطراف را بهبود بخشند و با روش های علمی یعنی مشاهده کردن، پیش بینی، تفسیر اطلاعات، تحقیق و ... توانایی آنها را برای درک دنیای اطراف تقویت کرده و آنان را برای تصمیم گیری های هوشمندانه و حل مسائل زندگیشان یاری می دهد. به عبارت دیگر آموزش علوم بیشتر به آموزش راه یادگیری می پردازد که با توجه به تغییر سریع علوم در دنیای امروز کودکان راقادر به هماهنگی با این تغییرات سازد. با توجه به مبنای نظری فوق آنچه ذهن پژوهشگر را به خود مشغول کرده است این است که :

۱) آیا محتوای کتب علوم تجربی سال اول و دوم ابتدایی مهارتهای زندگی را در فرد ایجاد و تقویت می کند ؟

۲) آیا تدریس معلمان مهارت های زندگی را در فرد ایجاد و تقویت می نماید ؟

در این تحقیق برای دستیابی به پاسخ سئوالهای فوق سعی شده است محتوای کتابهای علوم تجربی سال اول و دوم ابتدایی بر اساس ارتباط با مهارتهای زندگی از دید کارشناسان برنامه ریزی درسی علوم تجربی و سرگروه های آموزشی پایه اول و دوم دوره ابتدایی مورد بررسی قرار گیرد .

۳-۱) ضرورت و اهمیت تحقیق

امروزه نقش آموزش و پرورش پویا و کارآمد در توسعه همه جانبه کشورها بر همگان واضح و مبرهن است که این وظیفه خطیر فقط از عهده نظامهای آموزش و پرورش بر می آید که توانسته اند با برنامه ریزی صحیح و حساب شده، خود را با تحولات تغییرات، نوآوریهای سریع و روز افزون جوامع وفق داده و اصلاحات لازم را در برنامه ریزی خود بعمل آورند.

از آنجا که بسیاری از مشکلات و دشواریهای زندگی امروزه اجتناب ناپذیر هستند و افراد جامعه همواره با آن دست به گریبان هستند، لذا ایجاد و تقویت توانایی ها و مهارت هایی که در شرایط دشوار ضامن سلامت روانی افراد باشد ضروری است .

مهارت های زندگی، مهارت هایی هستند که برای افزایش تواناییهای روانی و اجتماعی افراد آموزش داده می شود و فرد را قادر می سازد به طور مؤثر با مشکلات زندگی روبرو شود. کسب این مهارتها روند زندگی را بهبود می بخشد و منجر به موفقیت در تعامل با محیط زندگی و تعلیم و تربیت می شود. تعریفی که سازمان یونسکو برای مهارتهای زندگی برگزیده به شرح زیر می باشد :

فرایندی دو سویه و متقابل از فراگیری و آموزش است که بر کسب دانش، نگرش و مهارت استوار است. در خلال آموزش و تحصیل فرصتهایی فراهم می گردد تا کودکان و نوجوانان علاوه بر کسب توانایی های خواندن و نوشتن و ریاضی و ... مهارتهای زندگی را نیز فراگیرند تا بتوانند در اجتماع و در آینده بطور مؤثری عمل کنند. کودکان بسیاری از مهارت ها، دانش و نگرش های موجود در درس علوم تجربی را از طریق فعالیتهای آن کسب می کنند به گونه ای که می توان آن را به سایر موضوعات درسی دیگر نیز تعمیم داد.

مهارت هایی که فرایند آموزش علوم به آنها وابسته است مانند: مشاهده کردن، پیش بینی، استنباط، حل مسأله و ... را می توان به عنوان مهارت های سطح وسیعی از موضوعات درسی و آموزشی تلقی کرد که کودک در مقطع ابتدایی با توجه به اهمیت این دوره به عنوان زمینه ساز زندگی آینده کسب می نماید تا توانایی او را در درک دنیای اطراف و تصمیم گیری های هوشمندانه و حل مسائل زندگی و روابط میان فردیش را تقویت نماید.

۴-۱) اهداف تحقیق

هدف کلی

ارزیابی کتاب های علوم تجربی پایه های اول و دوم ابتدایی از نظر میزان ارتباط با مهارت های زندگی از دیدگاه صاحب نظران (کارشناسان برنامه ریزی درسی و سرگروه های آموزشی)

اهداف جزئی

- ۱) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های خودآگاهی
- ۲) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های همدلی
- ۳) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های ارتباطی
- ۴) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های روابط میان فردی
- ۵) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های تصمیم گیری
- ۶) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های حل مسئله
- ۷) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های تفکر خلاق
- ۸) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های تفکر انتقادی

---

۹) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های مهار هیجانان

۱۰) ارزیابی محتوای کتاب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی از نظر میزان دستیابی به مهارت های مقابله با استرس

۵-۱) سوال های تحقیق

سوال اصلی

آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های زندگی در فرد می شود؟

سوالات فرعی

۱) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های خود آگاهی در فرد می شود؟

۲) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های همدلی و مناسبات اجتماعی در فرد

می شود؟

۳) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های ارتباطی در فرد می شود؟

۴) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های روابط میان فردی در فرد می شود؟

۵) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های تصمیم گیری در فرد می شود؟

۶) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های حل مسئله در فرد می شود؟

۷) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به پرورش مهارت های تفکر خلاق در فرد می شود؟

۸) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های تفکر انتقادی در فرد می شود؟

۹) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های مهار کردن هیجانان در فرد می شود؟

۱۰) آیا محتوای کتب علوم تجربی اول و دوم ابتدایی منجر به کسب مهارت های مقابله با استرس در فرد می شود؟